7. ԿՅՈ̄ՒԼ ՏՆՌԱԾ ԱԽՃԸԿԱՆԸ ՀԱՔՅԱԹԸ

Իլա̈լ ա̈ չիլա̈լ մին մարթ, մին էլ մին կնեգյ։ Ըստրանց էլ իլա̈լ ա̈ մին տղա, մին էլ մին ծեծ ուստող ախճիգյ։ Մին վախտ հաց թխում ըն իլա̈լ. էս տղաս էլ պո̈ւլերը օթախիցը տանում ա իլա̈լ, վըեր թխին։ Մին հետ էլ էս տղաս պո̈ւլը օթախիցը տանելու վախտը տըեսալ ա, վըեր ո̈ւրա̈ն քուրը կդնեն վըեննեն կապանը կերավ։ Վաղ ա տըվալ, եկալ ո̈ւրա̈ն մորը ասալ. «Ա՜յան, էն պիծի ախճիգյը միհեգյիս կապաննեն կերավ»։

Մարն էլ ասալ ա տղեն. «Վի՜, աչքերդ քուռանա, էն պիծի խոխան կապանը հունց կո՞տե»։

Մին հետ էլ օթախիցը պո̈ւլերը տանելու վախտը տըեսալ ա՝ լոխ պո̈ւլերը կերալ ա հու ըսկսալ ա կարպետնեն էլ ոտել, վաղ ա տըվալ մորն ասալ. «Ա՜յան, էն խոխան պո̈ւլերը կերալ ա, էլ պո̈ւլ չի կա»։

Մարը հվատացալ չի։ էս տղան ո̈ւրթո̄ւմն ա կերալ, ճաք-ճաք ա եկալ, թա. «Եկեքյ փախչինքյ, կիկյա մեզ էլ կոտե»։

Մարը եկալ չի։ էս տղան ինքյը փախալ ա, քյինա̈ցալ։ էս պիծի ախճիգյը եկալ ա մորը, հացթոխեն, խմոր հունցողեն կերալ հու սաղ հացերն էլ կերալ։ Եննան ընգալ ա սաղ շըհա̈րը, լոխ կերալ։ Մինակ մին դա̈մռուրչի, մին բաղմանչի, մին ղա̈րգյա̈ր, մին դա̈րղի հու մին օրիշ փեշակա, հինչ վըեր ո̈ւրա̈ն պետքն ա եկալ, նահանցից մին-մին պահալ ա։

էս փախչող տղան քյինա̈ցալ ա մին սարի կողտ, ընդեղ տըեսալ ա, վըեր էն սարը բիրդա̈ն պեցվավ, հու մաչան մին ս̈ո̈ւրռ

էծեր տուս եկեն քյինացին ըրածեցին։ Էս տղան մնացալ ա մաթ մնացած։ Ընդեղ չուրու ուրուգյունը կացալ ա, տըեսալ, վըեր էն էծերը կյամ ըն, ինքյն էլ քյինացալ ա սուրուեն նհետ ընգալ, քյինացալ էն սարի կոշտը։ Սարը ըիրդան ճղվալ ա, հու էն էծերը նի ըն տեռալ, ինքյն էլ նհետնեն քյինացալ ա մաչը հու ենանան լոխ էծերը վըեր նի ըն տըեռալ, ըիրդան սարը ղփըլվալ ա։ Ենանան էս տղաս քյինացալ ա էծերին նհետ տըեսալ, վըեր ընդեղ մին քոռ կնեգյ, մին էլ մին քոռ մարթ։ Էս տղաս վըեր տըեսալ ա, մին տեղ կյողլ ա կացալ։ Էնդեղան տըեսալ ա, վըեր էն մարթն ու կնեգյը էծերը կթեցեն կյեվաթումը, տիրին առաչներեն, հացավ կերեն. ինքյն էլ քյինացալ ա քշտներին նստալ, հաց կերալ։ Էս մարթն ու կնեգյը տըեսալ ըն, վըեր կաթնը շուտ կլխեց, մնացալ ըն մաթ մնացած։

Սհենց մին քանե օր ըստրանց նհետ հաց ա կերալ։ Ախրը մին դոնում էս տղան էս մարթին հու կնգանը նհետ հաց օտելու վախտը էս տղաս թիքյան օղացալ ա թա եր օնե, ըիրդան էս պառավըս ծեռքը թափ ա տըվալ հու էս տղիս ծեռքեն վեր նի ա եկալ, ըիրդան ծեռքան փոնալ ա։

Ենանան էս տղիցը հրցրալ ա. «Տու հուվ ը՞ս»։ Էն տղան էլ ասալ ա. «Ես մին եթիմ տղա ըմ, եկալ ըմ ըստեղ»։ Էս կնեգյս էս տղես ասալ ա. «Հաբ, մար չօնի՞ս, վեր եթիմ ըս»։

Էս տղաս էլ ուրան կլխին եկած պեները նաղլ ա ըրալ։

Էս կնեգյն ու մարթը ասալ ըն, թա. «Դե վըեր տհենց ա, լավ ա, տու մեր տղան, մունք էլ քու ծնողը»։ Էս տղան էլ ասալ ա. «Դե լավ ա»։

Ենանան էս պառավն ու մարթը ասալ ըն, թա. «Ըտեղ մին ծոր կա, քյինասվեչ ընդեղ։

Էս տղաս ասալ ա. «Լավ ա»։

Մին քանի օր անց ա կացալ, էս տղաս էս ծորը տըեսալ ա, ասալ ա թա. «Քյինամ տըեսնամ հի՞նչ կա, հի՞նչ չի կա»։

Ենանան քյինացալ ա էն ծորավը, տըեսալ, վըեր էն ա մին տոն կա։ Քյինացալ ա դարվազավը նի մտալ, տըեսալ, վըեր սըտանեքյը հրսանեքյ ըն անում, տռանն էլ մին կյերան ըն ճրղոտում, քյինացալ ա քըշտներեն կաղնալ, տըեսալ ա, կարում չըն ճղին։ Էս կյերան ճղող սատանան վըեր տըեսալ ա էս տղես, կացենը տըվալ ա, ասալ թա. «Ինքյ կալ մին էս կյերանս ճղե, ես կարում չըմ ճղիմ»։

Էս տղաս էլ ինքյ ա կալալ կացենը։ Ենանան կացնավը կյե-

րա̈նեն մին հետ թխալ ա, կյերա̈նը մին պատառ ճղվալ ա, կացենը թողալ ա կյերա̈նեն մաչին, քյինա̈ցալ լոխ ըրտանոցը ասալ. «Եկեքյ ծեռքնետ սեպ տըվեքյ, վըեր կյերա̈նը ճղվե»։

Եննան լոխ ըրտանեքյը եկալ ըն ճոխտ ծեռքնեն տիրա̈լ էն պատառ ճղած տեղը, մինակ աշպաղն ա մնացալ։

Աշպաղեն ասալ ա. «Տու էլ եկ»։ Էն աշպաղն ասալ ա. «Ես կարալ չըմ, պենս թայդի ա»։

Եննան էս տղաս եկալ ա էն ըրտանոցը ասալ, վըեր ծեռքնեն տիրա̈, ըն կյերա̈նեն ղաթումը, թա. «Ծեռքնետ պենդ-պենդ կոխեցեքյ հա՜, վըեր կյերա̈նը ճղվե»։

Ըրտանեքյն էլ լոխ պենդ-պենդ կոխալ ըն։ Եննան էս տղաս կացենը կյերա̈նիցը տուս ա կալալ, կյերա̈նը եկալ ա մո̈ւն-մինու եկալ հու էս ըրտանոցը ծեռքնեն մնացալ ա կյերա̈նեն ղաթումը։

Էս ըրտանեքյը ծվծվացալ ըն, թա. «Վա՜յ ծեռքնես»։ Էս տղան մտեգյ չըրալ, լոխճունց կացնավ ըսպնոտալ ա։

Քյինա̈ցալ ա, թա աշպաղեն էլ ըսպանե, աշպաղն ասալ ա. «Ինձ ըսպանել մեր, ես քու հորը, մորը աչքերին տեղը կասիմ»։

Էս տղան ասալ ա, թա. «Դե ա՛սե»։

Էս աշպաղն ասալ ա. «Էն ա էն դոլարումը, քյինա̈ եր կալ»։

Էս տղան քյինա̈ցալ ա եր կալալ, աշպաղեն ասալ ա. «Էս հունց ա՞նիմ իմ հորը-մորը, վըեր ըրղանա»։

Էս աշպաղն ասալ ա. «Էն դոլարումը մին յալլուխ կա, եր կալ. վըեր աչքերը տինես ո̈ւրա̈ն տեղը հու էդ յալլուխը վեր քիսես, կսղանա»։

Եննան էս տղաս ըրտանեն էլ ըսպանալ չի, մինակ էն աչքերն ու յալլուխը եր ա կալալ, տարալ. աչքերը սաղ-սալամաթ աչքեր ըն տըեռալ։

Էս տղաս մին հետ մին ծո̈րա̈վ քյինա̈լո̈ւ վախտը տըեսալ ա, վըեր մին հանց մեծ ծվվոց ա կյամ, վըեր սա̈սը ա̈սմա̈նն ա եր ի-նո̈ւմ։ Էս սա̈սեն յրա̈ քյինա̈ցալ ա, տըեսալ մին ասլան ցավում ա. վըեր հանցու ճոտը պիրի։ Էս տղաս վըեր տըեսալ ա ասլանեն, փախալ ա։ Էս ասլանն էլ էն տղեն եննան կանչալ ա, թա. «Փա՛խչիլ մի, ե՛կ»։

Էս տղան քյինա̈ցալ ա կուշտը։ Էս ասլանն էլ էս տղեն ասալ ա. «Տու հինչ ը՞ս»։

Էս տղան էլ ասալ ա. «Ես տատմար ըմ»։

Էս ասլանն էլ ասալ ա. «Դե տու ինձ յրա տատմարութուն ըրա,

թա վրեր ճոտերս տուս կյան հու ճոխտ ինի, մինը քյեզ, ամմա թա վեր կընդ ինի, ես քյեզ կոտիմ»։

Էս տղան ասալ ա. «Հա՛, լավ ա»։

Մին պատառ վախտան ետը ասլաններն ճոտերը տուս ըն կյամ, ամմա կընդ ա ինում։ Էս տղաս վրեր տեսնում ա կընդ ա, մինը շուտ եր ա օնում կոխում չալվարը։ Էս ասլանն էլ տեսնում չի։ Ննան էս ասլանը մտեգ ա անում տրեսնում, վրեր ճոխտ ա, մինը տամ ա էն տղեն, մեկալը ինքյը եր օնում։ Էս տղաս ասլաններն էրկու ճոտը տանում ա ուրանց տոն, սվրցնում։ Մինին անումը Ջանգյու ա տինում, մեկելինը՝ Ջուրանգյու։

Մին հետ էլ հորն ու մորը ասալ ա. «Ես քյինում ըմ իմ առաչվան հորս ու մորս երգյիրը. «Ա՛յան, ինքյ կալ էս մուտանան, տիր մաննումտ հու էս երկու ասլաններն ճոտերը, վրեր ըստեղան կապալ ըմ, հու մին կյեվաթ ճուր էլ տինում ըմ ըռաչներեն։ Վրեր վախտ վրեր էն կյեվաթեն ճուրը պուրտողի, մուտընեն ակնը էլ խըվարե հու ասլաններն են զինչիլը ծիքյ-ծիքյ անին, ասլաններն պեց թողեցեքյ կյան։

Ննան էս տղաս մին ծի ա եր իլալ, քյինացալ։ Հըղըցեն տկողեն ա կուտրատալ, մաչը կերալ հու քչանեն չարգյիլամա վեր ածալ. ննան էս տկողնեն քչաներեն ամեն մինը մեծ չինարու մչանք ծառեր ա տեռալ։ Ննան քյինացալ ա ուրան կյուլ քվորը տանը վեր եկալ։

Քուրը տուս ա եկալ ախպոր առաչը, ասալ. «Բաչին քըմատաղ, պարով ըս եկալ, եկ օթախումը նըստե»։

Էս տղաս քյինացալ ա տանը նստալ։ Ննան, էս տղեն քուրը քյինացալ ա ծիյին վրեննեն մինը կերալ, եկալ ախպորն ասալ. «Բաչին քըմատաղ, ծիտ իրեք վրեննա՞նի եկավ»։

— Հրամանք ըս,—ասալ ա ախպերը։

Ննան քյինացալ ա մին վրեն էլ կերալ, եկալ էլհա ասալ. «Բաչին քըմատաղ, ծիտ էրկու վրեննա՞նի եկավ»։

— Հրամանք ըս,—էլհա ասալ ա ախպերը։

Սհենց քյինացալ ա սաղ ծին կերալ, եկալ ախպորն ասալ, ախպերն էլ ասալ ա. «Հրամանք ըս»։

Ննան էս տղեն կյուլ քուրը ասալ ա. «Բաչին քըմատաղ, ըտեղ կաց, ես քյինամ մեր հրեանիցը իրեք հաց փոխ օնիմ, կյամ»։

— Լավ ա,—ասալ ա ախպերը։

Էս ախճիգյը վեր քյինացալ ա, մին վերցակ եկալ ա էն տղեն ասալ. «Բա՛լամ, քու քուր քյինացալ ա կըռքընեն սրել տա, կյա քե օտե, փախե քյինա»։

էս տղաս վըրեր ըսկացալ ա, փախալ ա քյինա̈ցալ։ էն տկողենը վըրեր կերալ ա հու ընդեղ տկողնե ծառեր ա փսալ. քյինա̈ցալ ա նահանցից մինը եր իլալ։ էս ախճիգյը ման ա եկալ էն տղեն հետան, եկալ ա տըեսալ էն տկողնե ծառեն յրա։ էս ախճիգյը էն ծառը կրծկրծորալ ա, առոե մին մաղ ա մնացալ, թա կոտըրվե, էս տղան լոք ա տըվալ, ինգյա̈լ էն մին ծառը։ էս ախճիգյը էն մինն էլ ա կրծկործալ, էլհա առոե մին մազ ա մնացալ, էս տըղան լոք ա տըվալ, ինգյա̈լ էն մին ծառը։ Ահենց լոխ ծառը կրծկործալ ա, առոե էն վեոչի ծառն ա մնացալ, թա կրծկործի, էս տղաս ասալ ա. «Ջա̈նգյո̈ւ-Ջո̈ւրա̈նգյու, հիշտեզ վըրեր ըք, հոփ տըվեքյ, կոլ տըվեքյ, մին տոպ ա̈րո̈ւն չի կա̈թի»։

էն սհաթը մորը մաննեն մուտըննեն ակնը խըվարվալ ա հու ասլաննեն քշտին ճո̈ւրը պո̈ւրտողվալ։ էս տղեն հա̈րն ու մա̈րը ասլաններեն պեց ըն թողալ, էն սհաթը եկալ ըն հսալ էն տղեն կոշտը։

էս տղան Ջա̈նգյու-Ջո̈ւրանգյուին ասալ ա. «Հոփ տըվեքյ, կոլ տըվեքյ, մին տոպ ա̈րո̈ւն չի կա̈թի»։

էս ախճիգյը ըղաշանք ա ըրալ, տղան մտեգյ չի ըրալ, հրամայալ ա, վըրեր օտին։ էս ասլաննեն հոփ ըն տըվալ, կոլ տըվալ, ամա մին տո̈պ ա̈րուն ա̈ կա̈թա̈լ մին տիրևու յրա։ էս տղաս վեր ա եկալ ա̈րո̈ւնը տիրևումը պտատալ, կոխալ փափախեն ղաթը։

Ըննան ասլաննեն մին հղըցավ տանելու վախտը մին քյարվան ա պըտահել. էս քյարվանեն տարը եկալ ա էս տղից հըցրալ. «Ա՛ տղա, քյեզ մին պեն հըցնիմ, թա վըրեր գյիդացեր, էս սաղ քյարվանս քյեզ. ամմա թա վըրեր գյիդաս վըրեչ, էդ էրկու ասլանեն ճոտերը ինձ»։

էս տղաս էլ հավան ա կացալ։ Ըննան էս մարթս հըցրալ ա. «Ծեոքենս հինչ փա՞դ ա»։

էս տղաս էլ աշխարքումս հինչ ծառու անում ա իլա̈լ, լոխ ասալ ա, ճապկի ծառն ա մնացալ թա ասե, էն էլ միննան ինգյա̈լ ա։ Ըննան էս քյարվանեն տարը էս էրկու ասլանեն ճոտերը ինքյ ա կալալ, քյինա̈ցալ մին խիլլա տեղ։ էն սհաթեն մի տոպ ա̈րո̈ւնը բիրդա̈ն փափախիցը տո̈ւս ա եկալ, ծետ տեռալ, քյինա̈ցալ ծառեն երա կաղնալ, ասալ. «Ճապկի ճպատ, թպղլի, ճապկի ճպատ, թպղլի»։

էս տղան էս վըրեր ըսկացալ ա, վազ ա տըվալ քյարվանեն տերուչը կոշտը, ասալ. «էդ փադը ճապկի ճպատ թպղլի ա»։

էն քյարվանեն տարը ասալ ա. «Հա՛, գյիդացեր»։

Ըննան էս տղաս էն մարթին հինչու ապրանք ա իլա̈լ, լոխ եր

ա կալալ, ասլանեն ճոտերը ետ առալ, եր կացալ ինգյալ հղե։ Եկալ ա, եկալ, հասալ ա ուրանց սարը։ Հարը, մարը սրան վրեր տրեսալ ըն, ուրախացալ, ըշխարքավ մին ըն իլալ։

Ըստուծանա իրեք խնձոր վեր ինգյնե. մինը՝ ըսողեն, մինը՝ լսողեն, մինն էլ՝ չըլսողեն։